

Het Odyssee van het goud van de

Nationale Bank van België

Raphaël Plasschaert

Geld is het wettelijk ruilmiddel voor de betaling van geleverde goederen of ontvangen diensten. Tot 1971 rustte de effectieve waarde van het Belgisch geld theoretisch op de commerciële tegenwaarde van een hoeveelheid goud. In principe waren de bankbiljetten uitwisselbaar in de Nationale Bank (NBB) tegen een bepaalde hoeveelheid van het edel metaal, de zgn. pariteit. Het was dan ook voor de NBB een hoofdplicht om er voor te zorgen dat er steeds voldoende edelmetaal veilig opgeslagen was om de waarde en de wisselbaarheid van de nationale munt te vrijwaren

De officiële goudpariteit verschilde van land tot land en kon door ieder staat ook autonoom gewijzigd worden. Dit leidde, vooral tijdens de grote economische crisis van de dertiger jaren van de vorige eeuw, in meerdere landen herhaaldelijk tot grote monetaire problemen. Daarom werd, in 1944, de waarde van 44 nationale valuta's gekoppeld aan de waarde van de dollar en de dollar op zijn beurt aan het goud tegen de vaste pariteit van 35 dollar per ons (28,35gram) edelmetaal. Dit systeem werd opgegeven in 1971 en sindsdien wordt de waarde van een nationale munt feitelijk bepaald door de internationale monetaire markten. Tot 1971 bleef de goudvoorraad van de NBB de officiële waarborg voor het Belgisch geld dat in omloop was. Na 1971 bleef deze goudreserve een belangrijke element voor de internationale waarde van onze munt en meteen ook de belangrijkste officiële valutareserve. Sinds de invoering van de euro (2002) blijft de nationale goudreserve een belangrijk element voor de stabiliteit van de Europese munt. Daarom heeft de Bank de taak om, bij het uitbreken van een internationaal conflict, haar goudreserve in veiligheid te brengen. Dit is, voor ons land, gebeurd bij het uitbreken van de eerste én van de tweede oorlog.

Toen, in juli 1914, het uitbreken van een wereldoorlog zeer acuut werd, werd door de regering en de NBB beslist dat de nationale bankbiljetten niet meer tegen edelmetaal omwisselbaar waren. Toen, op 4 augustus 1914, de Duitse troepen België binnenvielen had de Bank reeds de drukplaten van de biljetten én de reserve aan edelmetaal via de haven van Antwerpen overgebracht naar Londen en ze daar opgeborgen in de kelders van de Bank of England. De kasvoorraden en de inhoud van de kluisen in de agentschappen van de NBB van de ingenomen steden werden door de bezetter opgeëist. Het agentschap Oostende slaagde er wel in haar kasvoorraad en kluisinhoud mee te nemen naar De Panne waarheen het tijdig overgebracht werd en als agentschap van het "Vrije België" verbleef tot aan de wapenstilstand. Na de oorlog werden de waarden, opgestapeld in Londen, naar Brussel teruggebracht. De monetaire waarden die door de Duitsers waren aangeslagen, werden op de lijst van de oorlogschade geplaatst.

Het uitbreken van de tweede wereldoorlog was niet onverwacht en ook niet plots. Vanaf 1934 werden internationale verdragen geschonden. In 1938 had Duitsland was zowat gans Centraal-Europa in haar macht genomen en sindsdien was er in Europa een gewapende vrede. Maar reeds tijdig had de NBB maatregelen getroffen om haar goud- en deviezenreserves, in geval van oorlog, tijdig in het buitenland in veiligheid te brengen. Reeds in 1933 werd gestart met het opbergen van de goudstaven in kisten. Stilaan werd ook gestart met de gedeeltelijke overheveling van de goudvoorraad naar de agentschappen in het westen van het land waardoor de sterke en ruime kelder van het agentschap Oostende stilaan veranderde in een depot van een deel van de nationale rijkdom. Tevens

werd, op besluit van de regering, een klein vrachtschip gebouwd met Oostende als thuishaven om in geval van nood, de goud- en deviezenreserves via Oostende in veiligheid te brengen. Eind december 1938, toen de oorlogsbedreiging steeds acuter werd, had de Bank een programma uitgewerkt voor een geografische spreiding van de goudvoorraad in het buitenland. Met toestemming van de regering werd 1/3 van de goudvoorraad naar Engeland en 1/3 naar de VS en Canada overgebracht. 1/3 bleef in België om te voldoen aan de wettelijke dekkingsverplichtingen van de bankbiljetten. Op 8 mei 1939 was dit programma van geografische verdeling van de goudreserves uitgevoerd. Ook in deze periode werd een goudreserve, aanwezig in Belgisch Kongo, in veiligheid gebracht in Zuid-Afrika.

In september 1939 werd het nog in het land resterend goud samengebracht in de kelder van het agentschap te Oostende. Omdat de internationale spanning nog toenam beslisten de minister van Financiën Camille Gutt en gouverneur van de NBB Georges Janssen het goud over te brengen naar Frankrijk en het daar toe te vertrouwen aan de Banque de France (BdF). Wegens transportmoeilijkheden was het overbrengen naar een ander land onmogelijk. In twee transporten werd het goud vanuit de kelder in de Kaaistraat, onder toezicht van personeel van de NBB, per spoor van Oostende via Bergen en Parijs naar Bordeaux gebracht waar het werd opgeborgen in de kelders van het agentschappen van de BdF in Bordeaux en in Libourne. Maar een meereizend directielid van de NBB had onderweg een ontvangstbewijs van de kostbare lading laten ondertekenen door een gevolmacht vertegenwoordiger van de BdF.

Bij de inval van de Duitse troepen op 10 mei 1940 werd de kleine hoeveelheid goud dat nog in de kelder van de NBB te Brussel lag, onmiddellijk naar Frankrijk verzonden. Kasvoorraden van de agentschap-

pen werden, zoveel als mogelijk, in Oostende verzameld en nog tijdig per schip in Londen in veiligheid gebracht. Op 17 mei verzamelde het directiecomité van de NBB een laatste maal op onbezet Belgisch grondgebied in Oostende; nadien vertrokken de leden naar Frankrijk, in het kielzog van de nationale regering, de regering Pierlot. Op 20 mei werd de wapenstilstand tussen België en Duitsland gesloten.

Medio mei 1940 bedroeg het depot van Belgisch fijn goud in de BdF 234,4 ton. Een deel ervan werd overgemaakt aan de BdF om de omwisseling te betalen van Belgische bankbiljetten tegen Franse dit voor de Belgische vluchtelingen in Frankrijk. Uiteindelijk bedroeg het Belgisch depot nog 198,4 ton fijn goud, verdeeld over 4944 kisten. Opgejaagd door de snelle opmars van de Duitse troepen beslisten de Belgische monetaire autoriteiten om dit goud naar de Federal reserve Bank van New-York te sturen. De BdF werd met deze opdracht belast. Maar de overeenkomst voorzag ook de mogelijkheid van een andere bestemming indien, omwille van veiligheidsoverwegingen, New-York niet meer bereikbaar zou zijn.

(wordt vervolgd)

